

ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В доповіді представлено дослідження щодо рішень Національного банку України у кризові періоди та здійснено аналіз тимчасових обмежень, запроваджених центральним банком на фінансовому ринку України.

Ключові слова: Національний банк України, воєнний стан, тимчасові обмеження

Abstract

The report presents a study on the decisions of the National Bank of Ukraine in times of crisis and analyzes the temporary restrictions imposed by the central bank on the financial market of Ukraine.

Keywords: National Bank of Ukraine, martial law, temporary restrictions

Вступ

24 лютого 2022 р. Російська Федерація здійснила відкритий воєнний напад на територію України. Вторгнення відбулося вздовж всього кордону Росії з Україною, а також зі сторони Білорусі, тому протягом перших днів було окуповано чималу територію нашої держави. За таких умов уряд України та Національний банк повинні були прийняти невідкладні заходи, спрямовані на стабілізацію фінансової системи та запобігали розвитку панічних настроїв у суспільстві.

Результати дослідження

Національний банк України (далі – НБУ), на основі європейського та власного досвіду організації роботи фінансової системи у кризових ситуаціях, впроваджує свою діяльність щодо забезпечення стабільності функціонування банківської системи, що особливо важливо в умовах війни.

Дії центрального банку будь-якої країни повинні призводити до стабільності фінансового ринку та стабільності грошової одиниці. Саме тому НБУ оперативно ухвалив постанову № 18 від 24 лютого 2022 року "Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану" [1], якою, зокрема, передбачив, що банки мають забезпечувати безперебійну роботу відділень за умови відсутності загрози життю та здоров'ю населення. Також цією постановою було визначено, що банки повинні продовжувати свою роботу з урахуванням встановлених обмежень та без обмежень підкріпляти банкомати готівковими коштами. Зазначена постанова НБУ, з поміж іншого, визначає можливість отримання банками без обмежень за сумою бланкового рефінансування для підтримки їхньої ліквідності терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік. Також встановлено, що платежі Уряду України повинні здійснюватися без обмежень відповідно до діючих вимог законодавства особливого періоду.

Дана постанова також передбачає введення наступних тимчасових обмежень з 24 лютого 2022 року:

- призупинення роботи валютного ринку України, крім операцій з продажу іноземної валюти клієнтами;
- фіксація офіційного валютного курсу станом на 24 лютого 2022 року та збереження його протягом дії воєнного стану;
- запровадження обмежень на зняття готівкових коштів з рахунків клієнтів у сумі, що не перевищує 100 тис. грн на день (не враховуючи виплати заробітної плати та соціальних виплат), крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних завдань, Уряду та окремих дозволів Національного банку без нарахування та зняття комісій;
- введення мораторію на здійснення транскордонних валютних платежів;

- заборона видачі готівкових коштів з рахунків клієнтів в іноземній валюті, крім окремих підприємств та установ;
- призупинення обслуговування банками видаткових операцій за рахунками резидентів держави, що здійснила збройну агресію проти України.

Відповідні дії були вчасними і необхідними для забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни та максимального забезпечення діяльності Збройних Сил України, а також безперебійної роботи об'єктів критичної інфраструктури.

Слід зауважити, що з почату введення воєнного стану НБУ залишив без змін облікову ставку – у розмірі 10%, а також послабив деякі валютні обмеження та конкретизував їх. Відповідні зміни були затверджені цілим рядом постанов регулятора. Зокрема, постановою Правління Національного банку України 9 травня 2022 року за № 96 «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18» дозволені транскордонні перекази. Так, іноземні інвестори мають змогу перераховувати кошти для придбання облігацій внутрішньої державної позики з виплатою доходу після 01 квітня 2023 року [2].

Національний банк також дозволяє перекази коштів за кордон для сплати аліментів, знімати готівкові кошти з рахунків, відкритих у іноземній валюті (не більше, ніж 100 тис. грн. за встановленим курсом.).

Зміни, викладені у постанові, є необхідними за нинішніх умов і спрямовані на обмеження непродуктивного відтоку капіталу та захист міжнародних резервів України. Так, використання карток, випущених українськими банками для придбання цінних паперів, акцій, облігацій та оплати брокерських послуг за цими операціями, тимчасово заборонено для розрахунків за кордоном. Однак, ці зміни не поширюються на оплату будь-яких інших товарів, робіт і послуг за допомогою платіжних карток за кордоном та в Україні.

Національний банк припиняє звичайні безготівкові операції з купівлі-продажу іноземної валюти в євро і проводить такі операції лише в доларах США. Також визначено, що будь-який комерційний банк зможе здійснювати операції купівлі-продажу іноземної валюти з Національним банком лише за умови, якщо протягом 10 календарних днів до дати звернення він ніколи не перевищував ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції.

Крім того, Національний банк унормував низку інших питань, зокрема дозволив громадянам продавати банківські метали з фізичною поставкою або без фізичної поставки банкам.

Варто зауважити, що обмежувальні заходи вводилися центральним банком України і в 2014 році. Однак, ситуація на фінансовому ринку того часу була вкрай нестабільною, зважаючи на незначний розмір золото-валютних резервів НБУ, неналежну капіталізацію банківської системи, незначний залишок іноземної валюти в банківській системі, застосування фіксованого обмінного курсу і враховуючи суспільно-політичне напруження та економічні проблеми, пов'язані з проведенням антитерористичної операції на території України. Тому НБУ з метою недопущення використання фінансової системи України для відмивання грошей і фінансування тероризму запровадив заходи, передбачені постановою «Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України» від 29.08.2014 [3].

Зокрема, дозволялось здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти або банківських металів одній особі протягом одного операційного дня у сумі, що не перевищувала в еквіваленті 3 000 гривень. Також діяло обмеження на видачу готівкових коштів у національній валюті через каси та банкомати в межах 150000 гривень на добу на одного клієнта. Вище зазначеною постановою призупинявся випуск банками ощадних сертифікатів та встановлювався для уповноважених банків ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку не більше 1%. Банки зобов'язані були обмежити видачу (отримання) готівкових коштів в іноземній валюті або банківських металів з поточних та депозитних рахунків клієнтів через каси та банкомати в межах 15000 гривень на добу на одного клієнта та інші.

Висновки

Заходи Національного банку України, запроваджені за різних економічних умов та ситуацій на фінансовому ринку різняться. Навіть у період повномасштабного вторгнення російських військ заходи стримування, запроваджені НБУ у 2022 р., є більш м'якими, ніж у 2014 р., оскільки банківська система України за останні вісім років пройшла процес оздоровлення та реформування.

Запроваджені обмежувальні заходи є тимчасовими та сприяють стабілізації фінансової і банківської системи, а також впливають на стабільність грошової одиниці, що є особливо важливим у період воєнного часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Постанова Національного банку України. *Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану.* 2022. 24 лютого. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18 (дата звернення: 10.05.2022).
2. Правління Національного банку України від 9 травня 2022 року. ПОСТАНОВА: № 96 «Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18» URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_09052022_96 (дата звернення: 15.05.2022).
3. Постанова Національного банку України. *Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України.* 2014. 29 серпня. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0540500-14#Text> (дата звернення: 15.05.2022).

Сетір Дарія Олегівна – студентка групи ЕК 206, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: setirdara@gmail.com.

Прицюк Людмила Анатоліївна — канд. економічних наук, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет

Науковий керівник: **Прицюк Людмила Анатоліївна** – канд. економічних наук, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет

Setir Daria Olehivna - , Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : setirdara@gmail.com

Prytsiuk Liudmyla – PhD in Economics, Assistant Professor of Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Supervisor: **Prytsiuk Liudmyla** – PhD in Economics, Assistant Professor of Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia